

## **Pavel Štefánik (1844 – 1913)**

Pavel Štefánik sa narodil 15. októbra 1844 v Krajnom (kopaničiarska obec na Myjave) v rodine evanjelického farára Pavla Štefánika a Ľudevít Šulekovej. Ľudevíta bola dcéra sobtišského evanjelického farára. Známi boli aj jej bratia Viliam a Ľudovít Šulek, priami účastníci revolučných udalostí v rokoch 1848 – 1849. Pavel Štefánik prežil svoje detstvo spolu so staršou sestrou Antóniou, ktorá sa neskôr vydala za myjavského evanjelického farára Ladislava Vannaya.

Pavol Štefánik absolvoval základnú školu v Krajnom. Gymnaziálne štúdiá začal v Těšíně, pokračoval v Bratislave, odkiaľ ho pre silné národné presvedčenie vylúčili. Prešiel študovať do Banskej Štiavnice, kde zmaturoval. Vďaka rodinnému priateľovi J. M. Hurbanovi absolvoval teologické štúdium vo Viedni a Rotocku.

V roku 1868 ako 24 ročný nastúpil na miesto kaplána na Myjavu. V tom čase na Myjave pôsobil jeho o 17 rokov starší švager Ladislav Vannay. Na Myjave sa zoznámil so svojou budúcou ženou Albertínou Jurenkovou z Turej Lúky, ktorá bola dcérou brezovského notára, hurbanovského dobrovoľníka a kapitána Samuela Jurenku. Sobáš uzavreli 4. júla 1871. Ich manželstvo trvalo 42 rokov, presne toľko, ako pôsobil vo funkcii evanjelického farára v cirkevnom zbore Košariská – Priepasné. Mali spolu 12 detí, z toho 4 dcéry a 8 synov. Traja synovia zomreli v detskom veku. Pavel Štefánik ako veľký národovec dával svojim deťom druhé krstné meno slovanské. Na košarišskej fare platila Kollárova myšlienka „nábožnosť a národnosť sú sestry“. Pavel Štefánik dbal pri výchove svojich detí nielen na duchovný ale aj národný rozvoj. Jediným synom, ktorý pokračoval v rodinnej farárskej tradícii bol Igor Branislav Štefánik , ktorý pôsobil na Dolnej zemi v Báčskej Palanke.

Pavel Štefánik bol v januári 1871 oficiálne zvolený za farára na Košariskách.<sup>1</sup> Do cirkevného úradu nastúpil 22. januára 1871. Bol prvým farárom v evanjelickom cirkevnom zbore a mal preto ťažkú pozíciu. V prvých rokoch sa intenzívne venoval výstavbe chrámu, fary a cirkevnej školy v Priepasnom. Osvedčil sa ako výborný organizátor. Slávnostne bol inštalovaný v deň posviacky chrámu a veže 17. novembra 1878. Inštaloval ho J. M. Hurban.

Od začiatku pôsobenia na Košariskách išlo Pavlovi Štefánikovi predovšetkým o rozvoj a rast novozaloženého evanjelického cirkevného zboru. Bol zapáleným kňazom, ktorý nepripúšťal diskusiu o biblických pravdách. Cirkevníci sa s ním rozprávali s veľkou úctou. Popri organizačných povinnostiach ako farár v cirkevnom zbore zastával v cirkvi ešte 25

---

1 Protokol z dní 10.11. a 12.1.1871. Zakladanie zboru, 22 strán, str. 21

rokov funkciu školského dekana novomestského okresu. Napísal učebnicu pre prvú triedu vyučovania náboženstva pod názvom *Prvé začiatky učenia evanjelického a. v.*

Pavel Štefánik v roku 1882 vysvetil evanjelickú cirkevnú školu v Priepasnom.<sup>2</sup>

Z kanonickej vizitácie v roku 1903 sa môžeme dozvedieť informácie nielen o fungovaní cirkevného zboru, ale aj o osobe farára Pavla Štefánika. V zápise sa spomína, že plynule ovládal slovenský, nemecký a maďarský jazyk. Veľmi rád čítal knihy a cirkevné časopisy, ktoré odoberal. Osobná knižnica Pavla Štefánika obsahovala vyše 200 kníh. Jeho pozornosť priťahovali najmä vedecké disciplíny ako dogmatika, cirkevné právo, história a archeológia. Vo svojom voľnom čase sa venoval záhradkárstvu vo farskej záhrade a včelárstvu. Pavel Štefánik mal priateľské vzťahy nielen so susednými evanjelickými farármi ale aj s rímsko-katolíckymi kňazmi.

Pavel Štefánik zomrel 15. apríla 1913 po týždeň trvajúcej chorobe. Na jeho pohrebe 17. apríla 1913 v košarišskom kostole kázal krajňanský farár Michal Brodský.

Po Pavlovi Štefánikovi prišiel na uvoľnené miesto Michal Valášek. Na domácom konvente 8. marca 1914 sa riešila výstavba pomníka pre Pavla Štefánika. Michal Valášek vo svojom príhovore cirkevníkom pripomenul zásluhy ich prvého farára: citujem

*„Je to pomník nehynúci, ktorý trvá déle, ako z kovu zhotovený alebo z kameňa vykresaný pomník, ktorý bude trvať dotiaľ, dokiaľ bude stáť táto cirkev. Postavil si ho sám, keď položil pevný základ tejto cirkve a v jej lone pobudol 42 rokov uprostred ustavičného budovania. Týmto vykonal dielo ťažké, a tak si zaslúžil, aby sa cirkev aj po jeho smrti na naňho s vďačnosťou rozpomínala.“*

## **Milan Rastislav Štefánik.**

### **Detstvo a mladosť**

Milan Rastislav Štefánik sa narodil v Košariskách (do roku 1870 patrili Košariská ako osada do Brezovej pod Bradlom) v rodine evanjelického farára Pavla Štefánika<sup>[1]</sup> a jeho manželky Albertiny rodenej Jurenkovej. Narodil sa ako šieste dieťa. Po ňom ešte prišli na svet ďalší šiesti súrodenci. V neľahkých podmienkach sa rodičom podarilo vychovať do dospelosti deväť detí. Milan Rastislav síce vyrastal v biednom prostredí, v čom sa život farárovho syna takmer nelíšil od života detí košarištianskych roľníkov, no na rozdiel od nich bol už od

---

<sup>2</sup> Konečná Slivica: Priepasné v dokumentoch a spomienkach, G&H s.r.o., 2. Vydanie, 2016, 275 strán, str.92

detstva obklopený slovenskými knihami a časopismi – oduševnený slovenský národovec a vzdelanec Pavol Štefánik mal totiž doma bohatú knižnicu a aj touto cestou sa snažil vychovávať svoje deti.

Prvé tri triedy ľudovej školy vychodil v rodnej dedine, kde ho učil slovenský národovec, absolvent slovenského ev. gymnázia v Revúcej, Martin Kostelný. Podľa svedectva učiteľa bol Milan Rastislav najlepším žiakom na košarištianskej škole. Otec Pavol sa snažil poskytnúť synovi čo najlepšie vzdelanie a preto, aby mohol Milan Rastislav študovať na strednej škole, musel sa dôkladne naučiť po maďarsky. A tak už ako deväťročný odišiel z domu do Šamorína, aby sa pripravil na strednú školu. Stredoškolské štúdium začal na evanjelickom lýceu v Bratislave, vtedajšom Prešporku. Tu už študovali jeho dvaja bratia Igor a Pavel. Na pomadžarčenom lýceu už z vlasteneckých profesorov učil iba Ján Kvačala. Štefánikovými obľúbenými profesormi boli učiteľ matematiky Ferdinand Hirschmann a triedny profesor Samuel Markusovszky. Štefánik študoval s výborným prospechom, no po troch rokoch musel odísť so svojím bratom Pavlom do Šopronu a neskôr do Sarvaša, pretože Pavel dosahoval len priemerný prospech.



Rodný dom v Košariskách



Busty Masaryka a Štefánika na spojnici Masarykovej a Štefánikovej ulice

Milan Rastislav aj tu dosahoval výborný prospech, za čo dostal jednorazové Telekiho štipendium (sedemdesiat zlatiek) a okrem toho tu spoznal svoju prvú lásku Emíliu Chovanovú. V Sarvaši nakoniec zmaturoval s vyznamenaním a rozhodol sa odísť študovať do Prahy na techniku, odbor stavebné inžinierstvo. V Prahe pôsobil spolok Detvan (hlavným činiteľom bol vtedy medik Vavro Šrobár) a Štefánik tu získal štipendium od Československej jednoty. Hneď na začiatku štúdia začal navštevovať spolu so svojím priateľom Jánom Kraiczom aj spolok ev. akademikov „Jeroným“ a bol tiež členom podporného spolku „Radhošť“.

Štefánik sa stal hlasistom a stúpencom myšlienok T. G. Masaryka, ktorý bol v tej dobe riadnym profesorom Karlovej univerzity. V marci 1898 sa Štefánik stal tajomníkom spolku Detvan. Potom v roku 1900 nastal v jeho živote zlom. Otec po prudkej roztržke so synom počas prázdnin vyhnal mladého Štefánika z domu. Ten sa uchýlil k priateľovi Vavrovi Šrobárovi do Ružomberku.

Na jeseň sa vrátil späť do Prahy a odišiel z techniky. Dal sa zapísať na odbor astronómia, ktorý sa vtedy študoval na Filozofickej fakulte a napriek začínajúcim problémom so žalúdkom sa pustil do štúdia. S otcom sa neskôr uzmieril a medzi slovenskými pražskými študentmi si postupne získaval autoritu. Na jeseň roku 1901 sa stal predsedom spolku *Detvan*. Kvôli nezhodám v radoch spolku však neskôr, hoci nerád, spolu s priateľmi Jurajom Nerádom a Zigom Zigmundíkom z *Detvana* vystúpil. Počas letného semestra roku 1902 odišiel študovať do Zürichu. V novom prostredí získal aj nové kontakty. Keď sa

potom na jeseň roku 1902 vrátil do Prahy, opäť sa prihlásil za člena *Detvana* a na valnom zhromaždení ho zvolili za predsedu.

V roku 1903 začal Vavro Šrobár opäť vydávať Hlas a rozhodol sa, že ako jeho súčasť bude vydávať aj Umelecký hlas, venovaný literatúre a umeniu. Štefánik mu pri redigovaní Umeleckého hlasu pomáhal. Bol činný aj ako publicista. Na požiadanie Jana Herbena písal do realistického Času pravidelné pondelkové úvodníky o slovenskej kultúre a politike, ktorých cieľom bolo informovať českú verejnosť o Slovensku. Upozorňoval najmä na postupujúcu maďarizáciu a nabádal českú spoločnosť, aby pomáhala Slovensku konkrétnymi činmi. Ako predseda *Detvana* odišiel r. 1903 na zjazd medzinárodnej študentskej organizácie Corda Fratres do Palerma. V lete potom navštívil v Luhačoviciach Pavla Blahu a zúčastnil sa aj na otvorení prvej výstavy „Grupy uhorskoslovenských maliarov“, ktorá bola výsledkom česko-slovenskej kultúrnej spolupráce. Navštevoval historika Jaroslava Golla a básnika Jaroslava Vrchlického. Posledný rok na univerzite sa plne venoval štúdiu. Výsledkom bola dizertačná práca nazvaná *Nové hviezdy z doby predtychonovej a Nová Cassiopea*. Prácu obhájil, urobil predpísané skúšky a 12. októbra 1904 promoval za doktora filozofie.

### Vedecká kariéra

Cieľom Štefánikovho pôsobenia sa stal Paríž. Sem dorazil 28. novembra 1904. Začiatky však boli ťažké. Na začiatok mu pomohol Vavro Šrobár získať pôžičku v ružomerskej banke. Štefánikovým cieľom bolo vtedy dostať sa medzi dvoch najslávnejších astronómov v Paríži: ku Camillovi Flammarionovi a Julesovi Janssenovi. Táto nádej sa mu však hneď nespĺnila a musel čakať do jari. Vtedy sa druhmi mladého Štefánika stala skupina českých umelcov v Paríži (sochári Bohumil Kafka a Otakar Španiel, maliari Ludvík Strimpl, Tomáš František Šimon, Hugo Boetinger a i.). Spriatelil sa aj s grófom Hanušom Kolowratom, ktorý sa neskôr stal rakúsko-uhorským vojenským atašé. Začiatkom apríla 1905 prišiel do Paríža profesor Janssen. Štefánik sa k nemu dostal, aj na jeho hvezdáreň v Meudone. Janssen Štefánik upútal. Ako hosť na Meudonskej hvezdáрни podnikal Štefánik rôzne výpravy (napr. 20. júna 1905 výstup na observatórium na vrchole Mont Blancu, alebo 30. augusta pozoroval v španielskom Alcobre úplné zatmenie Slnka). 30. augusta predniesol Janssen Štefánikovu štúdiu „Spektroskopické skúmanie zatmenia slnka v Alcobre“ na zasadnutí Francúzskej akadémie a publikoval ju aj časopis *Akadémie Comptes rendus hebdomadaires des séances de l'Académie des sciences*.

Vedecky najúspešnejší bol pre Štefánika rok 1906, kedy uverejnil sedem vedeckých prác. Postupne sa zaradil do parížskeho vedeckého sveta a zoznámil sa aj s českou študentkou

Mariou Neumanovou, neskoršou dôvernou priateľkou. Po odchode už osemdesiatročného Janssenov však musel Štefánik z Meudonskej hvezdárne odísť, lebo nový riaditeľ Henri Deslandres ho doslova nenávidel a vyhodil ho. Na sklonku r. 1906 dostal Štefánik poverenie od firmy Bureau des Longitudes viesť francúzsku výpravu do Turkestanu na pozorovanie zatmenia Slnka, ktoré malo byť 13. 1. 1907. Cestou do Turkestanu sa zastavil v Prahe i na Slovensku a navštívil aj Pulkovskú hvezdáreň v Petrohrade. Cestu využil aj na poznávanie Ruska a Strednej Ázie. Navštívil v Jasnej Poľane Leva Nikolajeviča Tolstého a jeho lekára Dušana Makovického. Po návrate do Paríža mu valné zhromaždenie Francúzskej astronomickej spoločnosti udelilo Janssenovu cenu. V júli r. 1907 sa však jeho zdravotný stav veľmi zhoršil a previezli ho na liečenie do Chamonix, kúpeľného mesta pod Mont Blanc, kde sa liečil dva mesiace. Počas liečenia sa dozvedel, že profesor Janssen umrel a koncom roku sa opätovne vrátil do Paríža.

### **Cestovateľ**

Po príchode do Paríža bojoval dlho s existenčnými problémami. Okrem toho sa ešte snažil zachrániť Janssenove observatórium na Mont Blancu, čo sa mu však napokon nepodarilo a 21. septembra bolo observatórium rozobraté. Potom sa snažil vybudovať vlastné observatórium, no jeho finančná situácia mu to nedovoľovala. V tejto oblasti mu vtedy najviac pomohol senátor Émile Chautemps, s ktorého pomocou zorganizoval Štefánik výpravu do severnej Afriky. Tam chcel nájsť vhodné miesto pre svoju hvezdáreň. Precestoval Alžírsko, Atlas, Saharu, Tunisko aj Kartágo, no cesta nemala úspech.

Začiatkom roka 1910 dostal novú šancu. Vedecký ústav „Bureau des Longitudes“ spolu s ústavom „Bureau Central Météorologique“ ho vyslali na Tahiti pozorovať Halleyho kométy. 27. apríla pristála jeho loď v tahitskom prístave Papeete. Tu strávil nasledujúcich 10 mesiacov a mimo iného sa zaradil medzi prvých fotografov tejto oblasti.

28. apríla 1911 na ostrove Vavau pri pozorovaní úplného zatmenia slnka dosiahla práve Štefánikova výprava najlepšie výsledky a ocenila to aj Francúzska akadémia. V lete roku 1912 ho vedecký ústav Bureau de Longitudes vyslal na pozorovanie zatmenia slnka do Passa Quatro v Brazílii. Neskôr po uskutočnení výprav sa vrátil do Paríža a aj do rodných Košarísk. V apríli r. 1913 mu zomiera otec Pavol. Vtedy sa Štefánik plánoval usadiť natrvalo na Tahiti, no dostal poverenie od francúzskej vlády a svoje rozhodnutie zmenil. Francúzi totiž chceli vybudovať vlastnú telegrafickú sieť a sústavu meteorologických staníc v Ekvádore a na Galapágoch a Štefánik (vtedy mal už francúzske občianstvo) mal získať povolenie od ekvádorskej vlády. To sa mu aj podarilo. Francúzska vláda mu potom na návrh ministerstva

námorníctva udelila kríž Rytiera čestnej légie. Jeho úspechy však opäť zastavila choroba. V marci 1914 sa musel podrobiť operácii žalúdka v sanatóriu profesora Monprofita v Yngerse vo Švajčiarsku. Po zotavení ho zastihla správa o vypuknutí prvej svetovej vojny a 9. augusta sa vojenským transportom vrátil do Francúzska.

### **Vedec vo vojenskom letectve**

Na základe telegrafického rozkazu francúzskeho ministerstva vojny bol Štefánik prevelený do vojenskej leteckej školy. Absolvoval ju od 28.1. do 11.4. 1915. Následne v hodnosti desiatnika absolvoval ďalší výcvik pri stíhacej divízii a potom 13. mája odletel s mechanikom Mauricom Bourdonom na francúzsky front. V hodnosti podporučíka sa Milan Rastislav Štefánik hlásil u kapitána Prata veliteľa leteckej eskadry MF-54 v zostave 10. armády. Jej stanoviskom bola francúzska dedina Brias vzdialená od frontovej línie len 8 kilometrov.

Ako vojnový pilot v lietadle Farman MF 11 si mal možnosť doplniť svoje teoretické vedomosti z meteorológie praktickými pozorovaniami. Dňa 12.8. 1915 jeho predpoveď počasia zabránila takmer istej katastrofe leteckej eskadry MF-54 už pripravenej na bombardovací let a smerujúcej naproti búrke. Tým si získal plnú dôveru v štábe francúzskej 10. armády, ale upútal na seba pozornosť aj vo francúzskom hlavnom stane pod velením maršala Josepha Joffreho. Napokon to bol práve Štefánik, ktorého poverili vytvorením armádnej meteorológie s centrom v Dugny. Stal sa priekopníkom vojenskej leteckej meteorológie. 16. 8. 1915 bolo podporučíkovi Štefánikovi francúzske vyznamenanie – Vojnový kríž s palmou. O pár týždňov ho vyslalo ministerstvo vojny do Srbska. Štefánika lákal Srbský front z dôvodu väčšieho počtu Čechov a Slovákov na Rakúsko – Uhorskej strane.

### **Úloha v Srbsku.**

24. septembra 1915 sa hlásil u francúzskeho vyslanca. Na náhornej planine Kovijon nad obcou Ralja v Srbsku bola dislokovaná francúzska letecká eskadra MFS-99 pod velením majora Rogera Vitrata. Do 6. októbra 1915 uskutočnil Štefánik niekoľko výzvedných letov a zistil väčšiu koncentráciu Rakúsko Uhorských vojsk a Nemeckých vojsk na línii severne od Belehradu. Popri plnení vojenských úloh agitoval Českých a Slovenských zajatcov. Bolo ich 35 000. Jeho hlavným cieľom bolo vytvorenie niekoľkých česko – slovenských plukov. Ich

zapojenie do bojov po boku Dohody malo napomôcť na vytvorenie samostatnej štátnosti. Dňa 7.10. 1915 začala rozsiahla ofenzíva Nemeckých, Rakúsko- Uhorských a Bulharských vojsk proti Srbsku. O dva dni padol Belehrad. Výrazná presila Ústredných mocností tlačila srbskú a čiernohorskú armádu k Jadranskému moru. Francúzska letecká eskadra sa musela premiestniť na srbsko – bulharské bojisko. Jej novým pôsobiskom bol Niš a jej hlavnou úlohou bolo chrániť toto mesto pred náletmi nepriateľských lietadiel. Aj tu sa vyznamenal Štefánik. S mimoriadnou dávkou odvahy vykonával prieskumné lety hlboko do nepriateľského tyla a niekoľko krát vyštartoval stíhať nemecké lietadla. Urobil aj najdlhší let s lietadlom Ferman, ktorý trval 3 hodiny a 40 minút a zato si vyslúžil uznanie od ostatných skúsených pilotov Eskadry.

### **Zo Srbska do Talianska.**

V októbri 1915 sa letecká eskadra MFS-99 pripravovala na ústup z Niša naprieč Srbskom, Čiernou Horou, Albánsko, k pobrežiu Jadranu. Likvidácia Srbskej armády sa prejavila na známom Kosovom poli. Štefánik na nové miesto eskadry nedoletel. 31.10. 1915 bol nútený krátko po štarte z Niša núdzovo pristáť. Podarilo sa mu dostať do srbského mesta Kruševac. Spolu s mechanikom Mauriceom Bourdonom pokračoval na západ pešo. 6-12. novembra 1915 prekonal dlhú cestu. Išiel z Alexandrovca cez Brus, Razbojnú, priesmyk Jankova Klisura, Barbatovec, Kuršumlje, Stankovo, dediny Banja, Dubnica do Prištiny, a Mitrovice kde sa nachádzalo dočasné veliteľstvo jeho eskadry. Brodil sa v ťažkom teréne, cestoval povozom po rozbahnených cestách. Cesta sa mu takmer stala osudnou. Na základe rozhodnutia majora Vitrata napokon M.R. Štefánika evakuoval kapitán Dangezler letecky 16.11. 1915 do Prizrenu, odtiaľ poručík Louise Paulhan 22.11. do albánskej Valony dnes Vloré. 23.11. pokračoval torpédoorcom do Talianskeho prístavu Brindisi. S prudkými bolesťami a krvácaním do žalúdka Štefánika 24.11. hospitalizovali v nemocnici kráľovnej matky v Ríme. Počas hospitalizácie podal podrobnú správu francúzskemu veľvyslancovi Camillovi Barrerovi o ústupe a tragédii Srbskej armády. Štefánik sa ako tak vyliečil ale do bojov na fronte už nezasiahol.

### **Organizátor česko - slovenskej zahraničnej akcie**

Napriek zdravotným problémom plánoval oslobodenie vlasti. 4. decembra 1915 sa vrátil vlakom z Ríma do Paríža. V parížskych salónoch oslovil množstvo ľudí aby mu pomohli oslobodiť jeho vlasť. Milan Rastislav často navštevoval salón pani de Jouvenal. V tomto salóne sa zoznámil s ministerským predsedom Aristindom Briandom, hlavným tajomníkom



ministerstva zahraničných vecí Phillipom Berthelotom, ďalšími francúzskymi senátormi a poslancami. Naďalej písal letáky pre slovanských vojakov, ktorí bojovali v radoch Rakúsko – Uhorskej armáde. 13. decembra 1915 v parížskom byte svojho priateľa maliara Ľudvíka Strimpla sa zoznámil s Eduardom Benešom. Ten mu predostrel plán vytvorenia spoločného štátu Čechov a Slovákov. Eduard Beneš spolu s T.G. Masarykom spolupracovali na tomto pláne v zahraničí zatiaľ bez viditeľných úspechov. Štefánik oboznámil E. Beneša so svojím podrobným plánom zahraničnej česko - slovenskej akcie v zahraničí. Prekvapil ho aj tým, že v základných bodoch sa zhodoval s koncepciou Tomáša Garyka Masaryka.

### **Od komitétu po národnú radu.**

Štefánik 3. februára 1916 sprostredkoval stretnutie T. G. Masaryka u Aristida Brianda. Nastal čas vytvoriť ústredný a reprezentatívny orgán obidvoch národov. Na jeho ustanovenie nalieval najmä Štefánik. Nakoniec sa presadil návrh M.R. Štefánika a Eduarda Beneša a bol vytvorený orgán Národná rada krajín Českých. Onedlho na návrh Štefana Osuského zástupcu Slovenskej Ligy v USA bola premenovaná na Československú národnú radu so sídlom v Paríži. Jej predsedom sa stal T.G. Masaryk, generálnym tajomníkom Eduard Beneš, podpredsedom bývalý poslanec Rakúskej Ríšskej rady Jozef Durich a zástupcom Slovákov a neskorším podpredsedom Milan Rastislav Štefánik. O rok neskôr po vylúčení rusofilskej a konzervatívne orientovaného Jozefa Duricha sa na čelo česko slovenského odboja postavila trojica T.G. Masaryk, Eduard Beneš a M. R. Štefánik. O nich platil aj slogan : „ Čo Masaryk myslí, to Beneš povie a Štefánik vykoná.“

### **Vytvorenie samostatnej česko- slovenskej jednotky.**

ČSNR mala od začiatku za cieľ vytvorenie Česko slovenských jednotiek, ktoré by bojovali po boku vojsk Dohody proti Rakúsko - Uhorsku a Nemecku. Vychádzalo sa z koncepcie zajateckej akcie, ktorú podporili vojenské kruhy vo Francúzsku a tiež ministerstvo zahraničných vecí. Štefánik tak predložil francúzskej armáde návrh na vytvorenie samostatnej čs jednotky. Od apríla 1916 pôsobil v Taliansku a v letákovej akcii nabádal slovanských vojakov r. u. armády prebehnúť na Taliansku stranu. Podarilo sa mu získať významné elity medzi Talianskou politickou elitou. V júli 1916 bol vyslaný Štefánik do Rumunska a Ruska kde rokoval v rámci zajateckej akcie aby získal čs. vojakov pre francúzsky front. Jeho prvá misia v Rusku od augusta do októbra 1916 mala za cieľ stabilizáciu pomerov v česko slovenských krajaňských spolkoch v Rusku. Misia sa však

zmenila za jednotu čs. odboja. Keď sa Štefánik začiatkom roka 1917 opäť do Ruska vrátil inicioval tzv. Kyjevský zápis. Po februárovej revolúcii v Rusku sa mu s dočasnou vládou podarilo dohovoriť hlavné princípy formovania česko-slovenského vojska a tiež dosiahol uznanie ČSNR ako jedínú predstaviteľku čs. odboja v zahraničí. Po Zborovskej bitke 2. júla 1917 sa z českej družiny postupne začala vytvárať najmasovejšia vojenská zložka prvého čs. zahraničného odboja – Československý zbor v Rusku. V júni 1917 odcestoval Štefánik do USA aby budoval čs. jednotku v USA. USA však v roku 1917 vstúpili do vojny a tak Štefánik mohol zobrať dobrovoľníkov len z radov krajanov, ktorí nemali štátne občianstvo a podliehali brannej povinnosti v USA. Tým pádom ich prišlo do Francúzska namiesto 20 000 len 2 300 do konca vojny. Pred odchodom do Francúzska všetci dobrovoľníci absolvovali krátky vojenský výcvik v Stamforde v USA. Takmer všetci boli nevojaci. 20. októbra 1917 Štefánikovi vo Francúzsku udelili dôstojnícky stupeň Rád Čestnej légie za úspešné splnenie misie v USA.

### **Budovanie légii**

Do Francúzska bolo treba zväzať dobrovoľníkov takmer z celého sveta. Dekrét o česko-slovenskej armáde spravovali Eduard Beneš a Milan Rastislav Štefánik. Francúzsky



prezident Raymond Poincaré 19. decembra 1917 konštituoval česko – slovenské légie. Po vojenskej stránke podliehali francúzskemu veleniu a politicky boli podriadené Česko-slovenskej národnej rade v Paríži. V polovici februára 1918 odišiel už vtedy plukovník M.R. Štefánik do Talianska kde sa ohľadne budovania čes. slov. légii stretol aj s Vittoriom Emanuelom Orlandom. 21. apríla 1918 po dlhých rokovaniach s Vittoriom Emanuelom Orlandom a Vittoriom Italicom Zupellim sa M.R. Štefánikovi podarilo uzavrieť zmluvu o vzniku politicky a právne samostatných Česko-slovenských légii. Mnohé štáty uznali týmto budúci česko-slovenský štát ako súčasť dohodových mocností. Za tieto zásluhy bol ocenený M.R. Štefánik prepožičaním hodnosti brigádneho generála. 7. augusta 1918 bol udelený Taliansky Vojnový kríž.

### **Vytvorenie 1 ČSR**

V prvej československej vláde pôsobil Štefánik ako minister vojny (1918-1919). Na jar 1919 na žiadosť prezidenta ČSR Tomáša Garrigue Masaryka vo funkcii ministra vojny prvej ČSR organizoval v Taliansku návrat takmer stotisíc Slovákov a Čechov domov. Súčasne ho prezident poveril vyriešiť kompetenčný spor medzi francúzskou a talianskou vojenskou misiou na našom území, ktoré mali zabezpečovať južnú hranicu Slovenska. Presne 4. mája 1919 letel M.R. Štefánik z Talianska na Slovensko. Neprežil návrat do svojej rodnej krajiny. Za dosiaľ neobjasnených okolností zahynul pri leteckej katastrofe neďaleko Ivanky pri Dunaji.

Na základe zákona NR SR č. 241/1993 Z.z. z 20. októbra 1993 o štátnych sviatkoch, dňoch pracovného pokoja a pamätných dňoch je 4. máj - výročie úmrtia Milana Rastislava Štefánika pamätným dňom SR.